

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเป็นยุคของการแข่งขัน ประเทศใดมีเทคโนโลยีที่มีศักยภาพเหนือกว่าประเทศอื่น ๆ ก็จะกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาประเทศให้มีความพร้อมในการแข่งขันบนเวทีโลกจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศที่นอกเหนือจากทรัพยากรธรรมชาติคือทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นบุคคลที่จะควบคุมและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ ซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ จึงได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ จนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ซึ่งยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชาติตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 9)

คุณลักษณะหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพที่ควรพัฒนาและส่งเสริมให้มีคือคุณลักษณะความเป็นผู้นำ เพราะสังคมทุกระดับต่างต้องการผู้นำที่มีศักยภาพ ประสิทธิภาพ และคุณธรรม เพื่อพัฒนาสังคมนั้นให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต ซึ่งลักษณะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานและการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และการทำงานเป็นหมู่คณะ (สายสุณีย์, 2545: 3) แต่จากการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2537: 197) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดลักษณะความเป็นผู้นำ ไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติตนในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถร่วมกลุ่มได้ ทำความยุ่งยากให้สมาชิกในชั้นเรียน บางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เก็บตัว ไม่เข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรม ทำให้เกิดปัญหาด้านการเรียนการปรับตัว

ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะเป็นปัญหาใหญ่ของชาติต่อไปในอนาคตเมื่อเด็กเติบโตขึ้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่มีอิสระทางความคิดและการกระทำ อำนาจไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทุกคนในประเทศมีโอกาสแสดงออกทางความคิดและการกระทำภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศ ถ้าในอนาคตคนส่วนใหญ่ภายในประเทศไม่มีลักษณะความเป็นผู้นำที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ย่อมทำให้ระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้องได้ในที่สุด

การพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำ ควรเริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัย เนื่องจากสมองของเด็กในช่วงปฐมวัยมีการพัฒนาและสร้างเครือข่ายภายในสมองอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กระดับปฐมวัยสามารถเรียนรู้ได้ดีมากกว่าวัยอื่น ดังนั้นจึงเป็นโอกาสทองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาปลูกฝังคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้กับเด็กในวัยนี้ โดยเฉพาะคุณลักษณะความเป็นผู้นำอันได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและการเป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นรากฐานของชีวิต เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะได้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตดังที่ Freud (n.d. อ้างถึงใน เขียวพา, 2542: 18) ได้กล่าวถึงความสำคัญของระยะ 5 ปีแรกของชีวิตไว้ว่าเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต วัยนี้เป็นรากฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อบุคลิกภาพและสุขภาพจิตของเด็ก สอดคล้องกับภรณ์ (2540: 44) ที่กล่าวไว้ว่า การปลูกฝังคุณลักษณะและพฤติกรรมเป็นกระบวนการที่มีรากฐานเริ่มแรกมาจากการที่บุคคลได้รับการอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาในระยะปฐมวัยเกือบทั้งสิ้น ซึ่งการปลูกฝังคุณลักษณะและพฤติกรรมอันถือเป็นบุคลิกภาพให้กับเด็กนั้น จำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของเด็ก ดังที่ Erikson (n.d. อ้างถึงใน ภรณ์, 2538: 102-108) ได้กล่าวถึงโอกาสของการพัฒนาบุคลิกภาพที่สามารถพัฒนาได้ทั้งทางบวกและทางลบขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ลูกและอิทธิพลทางวัฒนธรรม โดย Erikson ได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพออกเป็น 8 ขั้นครอบคลุมพัฒนาการตลอดชีวิต ซึ่งแต่ละขั้นพัฒนาการจะมีช่วงวิกฤติสำหรับที่จะพัฒนาการเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ ถ้าในช่วงชีวิตใดพัฒนาการเป็นไปด้วยดี มีลักษณะทางบวกมากกว่าทางลบ พัฒนาการทางบุคลิกภาพก็จะเป็นไปในทางที่ดี คือมีลักษณะของคนที่สามารถเผชิญปัญหา สามารถตัดสินใจได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าในช่วงชีวิตใดพัฒนาการเป็นไปในทางลบมากกว่าทางบวกจะทำให้พัฒนาการทางบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้มีปัญหาในการปรับตัว ดังนั้นครูผู้ซึ่งเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังบุคลิกภาพของเด็กให้มีลักษณะความเป็นผู้นำจึงควรมีความรู้และความเข้าใจพัฒนาการของเด็กว่าโดยธรรมชาติของเด็กปฐมวัยแล้วมีความสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีความอยากรู้อยากเห็น

ชอบเลียนแบบผู้อื่นและเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรก อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น (พัชร, 2545: 11) ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้สามารถแก้ไขได้จากการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ ทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้นพร้อมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ทำให้เด็กไม่สงสัยในความสามารถของตน เมื่อเด็กประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมและในขณะที่ทำกิจกรรมครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กเกิดปัญหาในการทำกิจกรรมโดยที่ครูไม่ดุหรือดัดบดด้วยความรำคาญก็จะทำให้เด็กกล้าซักถามและแสดงความคิดเห็น (พรรณี, 2538; พัชร, 2545; พรรณทิพย์, 2547) ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัย กิจกรรมในแต่ละกิจกรรมล้วนพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำให้กับเด็กปฐมวัยได้ทั้งสิ้น กิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจและช่วยพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำให้แก่เด็กได้ก็คือกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เนื่องจากกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เด็กมีโอกาสใช้ความคิด จินตนาการ และการถ่ายทอดออกมาอย่างอิสระด้วยท่าทางการเคลื่อนไหว การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีองค์ประกอบพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การรู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกาย การฝึกจังหวะ การใช้เนื้อที่ ระดับทิศทาง (เขวหา, 2540: 36) นอกจากนี้กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะยังเป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสามารถช่วยให้เด็กปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ดีขึ้นและพร้อมที่จะประกอบกิจวัตรในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีชีวิตอย่างมีความสุขสมบูรณ์ในสังคมได้อย่างดี (ปทุมทิพย์, 2547ก: 20) จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัย เพื่อผลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็ก และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ตลอดจนเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยจากการเข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. เพื่อให้ได้กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะที่พัฒนาลักษณะผู้นำในเด็กปฐมวัย
2. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะต่อครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะในการพัฒนาลักษณะผู้นำในเด็กปฐมวัย

### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษากิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยจากการเข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะซึ่งมีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะเด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนสาธิตพิบูลบำเพ็ญ ฝ่ายปฐมวัย มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี
2. ลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วยลักษณะความเป็นผู้นำ 2 ด้าน คือ ด้านความเชื่อมั่นในตนเองและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ลักษณะความเป็นผู้นำวัดได้โดยวิธีการสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตได้ ลงในแบบสังเกตลักษณะความเป็นผู้นำที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบของการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลของการพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยโดยเน้นถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามสภาพการณ์และการปฏิบัติตามที่กำหนดเท่านั้น
4. การวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็กปฐมวัยในด้านเพศ สถิติปัญหา การเรียนการสอนของโรงเรียน ตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเด็ก เนื่องจากต้องการศึกษาเฉพาะลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยจากการเข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเท่านั้น

## นิยามศัพท์

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะที่ครูทำขึ้นจากเครื่องดนตรีหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น เสียงกลอง เสียงฉิ่ง เสียงตบมือ เป็นต้น

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กชายและหญิงอายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 90 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนสาธิตพิบูลบำเพ็ญ ฝ่ายปฐมวัย มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

ลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัย หมายถึง ลักษณะของเด็กที่มีความรู้สึกริเริ่มคิดต่อตนเองในทางที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความมั่นใจในการกระทำทั้งทางวาจาหรือการแสดงออกทางท่าทางอย่างไม่ลังเลหรือหวั่นวิตกในความสามารถของตน

การแสดงออกทางวาจา หมายถึง การพูดแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ ไม่ลังเล เินอาย พูดแสดงความคิดเห็นทันทีเมื่อขอให้แสดงความคิดเห็น สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างจะฉาน พูดขอเป็นอาสาสมัครในการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม

การแสดงออกทางท่าทาง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมออกมาให้ผู้อื่นเห็นในพฤติกรรมต่อไปนี เช่น การยกมือขอเป็นอาสาสมัครในการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม การยกมือขอเป็นผู้แสดงความคิดเห็นทันทีที่ครูขอให้แสดงความคิดเห็น แสดงท่าทางหรือพฤติกรรมด้วยความมั่นใจ แสดงท่าทางตามจินตนาการโดยไม่ลังเล เอะะเงิน

การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การยอมรับฟังในสิ่งที่ผู้อื่นพูดและแสดงออกตามคำสั่งของครูหรือเพื่อน เช่น ปฏิบัติตามคำสั่งครูหรือเพื่อนทันที แสดงท่าทางตามเพื่อนที่เป็นผู้นำ ตั้งใจฟัง ไม่เล่น ไม่แกล้งเพื่อนในขณะที่เพื่อนแสดงความเป็นผู้นำหรือกำลังแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติตามข้อตกลง การปฏิบัติตามสัญญาณตามที่สมาชิกในกลุ่มร่วมกันกำหนด